

UDK: 272-1 Lubac H. de
Pregledni rad
Primljeno: studeni 2018.

Janez FERKOLJ
Slovenski trg 1, SI - 4260 Bled
janez.ferkolj@rkc.si

HENRI DE LUBAC – SVJEDOK KRISTA I CRKVE. CRTICE IZ EKLEZIOLOGIJE KARDINALA H. DE LUBACA

Sažetak

Članak s naslovom *Henri de Lubac – svjedok Krista i Crkve upušta se u teologiju kardinala Henrija de Lubaca po kojoj je čitalac pozvan da se zagleda u svoju usmjerenost na Krista i njegovo otajstveno tijelo koje je Crkva. Henri de Lubac velik je svjedok ljubavi prema Crkvi unatoč svoj patnji koju je tiho podnosio. Crkva se uvijek ponovo rađa i obnavlja iz euharistijskog dara koji je istovremeno temelj njezina zajedništva (communio) i izvor svetosti. Finis omnium Ecclesia. Crkva je tako prostrana kao Božji plan stvaranja. Crkva je unutarnji temelj tog plana. Iz toga slijedi značenje vjere u Boga za pravilno razumijevanje Crkve i poslanstva kršćana u njoj.*

Ključne riječi: *Henri de Lubac, Krist, Crkva, katoličanstvo, crkveni oci, molitva, križ, sakramenti.*

1. Životna usmjerenost Henrija de Lubaca

Kardinal Henri de Lubac (20.2.1896.-4.9.1991.) poznat je kao jedan od najvažnijih teologa modernog doba. Sav je njegov rad neprestano vraćanje tradiciji, crkvenim ocima, svemu tome što se je uz proučavanje i propovijedanje Kristova bogatstva (usp.: Ef 3,8) u dvadeset stoljeća razvilo u Crkvi te pomaže pri njezinoj obnovi, potrebnoj u svakom trenutku. *Ecclesia semper reformanda*. Gospodin sam je u prilici o vinovoj lozi rekao da nebeski Otac kao vinogradar „svaku lozu koja rod donosi čisti da više roda donese“ (Iv 15,2). Dok se prisjećamo 100. godišnjice kraja Prvog svjetskog rata, susrećemo se s

upravo toliko starom mišlju Henrija de Lubaca.¹ Poput svih francuskih klerika bio je 1915. godine, star devetnaest godina, unovačen u vojsku. Godine 1917. bio je na blagdan Svih svetih teško ranjen. Rat mu je ostavio tri ožiljka: ranu na ruci, uhu i glavi, što je imalo posljedice za čitav život. Zbog glavobolja bio je ponekad po više tjedana prikovan uz krevet. Baš u rovu su uz razgovor sa suborcima započela njegova prva ozbiljnija osobna razmišljanja. S poštovanjem moramo pristupiti njegovim zapisima jer znamo da je svoj ogroman rad za Crkvu izvršio u bolovima i čak osamljenosti unutar svoje redovničke zajednice i same Crkve.

Na ovom mjestu treba ukazati na to da je Henri de Lubac kao profesor na Fourvièru u Lyonu bio svjestan temeljnih ideja i glavnih nakana. Već u rano vrijeme probudila se u njemu volja da ukloni one prepreke koje su Crkvu odvajale od svijeta. Zajedno sa svojim prijateljem Hansom Ursom von Balthasarom i drugim istomišljenicima htio je prevladati prepreke između Crkve i kulture kako bi evanđelje uistinu postalo kvasac društva. Evo što je posvjedočio H. U. von Balthasar: „Jedno nam je – jer smo bili lijepa, odlučna, ugrožena skupina – od početka bilo jasno: valjalo je ukloniti umjetne zidine straha koje Crkva podiže oko sebe štiteći se od svijeta, osloboditi je za nju samu tako što će prihvatiti svoje poslanje u punom i nepodijeljenom svijetu. Jer, smisao je dolaska Isusa Krista otkupiti *svijet*, svijetu u cjelini otvoriti put k Ocu. Crkva je samo sredstvo, zračenje koje dolazi od Bogočovjeka i prodire u sve prostore naviještanjem, primjerom i nasljedovanjem. To je bio patos koji je nas mlade teologe (Fessard, Daniélou, Bouillard, a tu su bili i mnogi drugi) okupio u Lyonu oko starijega prijatelja i učitelja Henri de Lubaca, koji nas je upućivao u grčke oce, filozofsku mistiku Azije i moderni ateizam; on je zapalio iskru za moje patrističke studije; jer patristika je za nas značila: kršćanstvo čija je misao otvorena za neograničen prostor svih naroda i cijeloga svijeta, koje u sebi nosi nadu u izbavljenje svijeta.“²

Sav je zajednički rad koji je uslijedio „ojačao temeljnu volju: pokazati da je kršćansko ono što je nedostižno najveće, *id quo maius cogitari nequit* (Anselmo), jer je Božja ljudska riječ za svijet, Božje ponizno služenje koje nadvisuje i dovršava svaku ljudsku težnju, Božja krajnja ljubav u slavi njegove smrti, da bi svi onkraj samih sebe živjeli

¹ Usp.: Henri de LUBAC, *Mémoires à l'occasion de mes écrits* (Pariz: Cerf, 2006.).

² Hans Urs von BALTHASAR, *Zu seinem Werk* (Freiburg: Johannes Verlag Einsiedeln, 2000.), 41s.

za Nj.³ Potrebno je, dakle, promišljajući samo evanđelje, zacrtati i izgraditi čvrst teološki temelj za današnje nasljedovanje Krista. Pri tom su se pokazala „tri područja pitanja: objava Božje punine u Isusu Kristu – Crkva kao Kristova punina – zračenje Crkve u svijetu.“ Sva se tri područja međusobno osvjetljuju.⁴

Na žalost, Henri de Lubac je kao profesor na Fourvièru u Lyonu bio optužen za „novu teologiju“, na njega se svalio odron kritika, sumnjičenja, podmetanja i ogovaranja, zato su ga poslali u Pariz. Deset godina kasnije papa sv. Ivan XXIII. imenovao ga je za savjetnika Pripremne teološke komisije na Drugom vatikanskom koncilu i zatim za stručnjaka na Koncilu. Papa sv. Pavao VI. imenovao ga je 1969. godine za člana Međunarodne teološke komisije. Na koncilu je bio bliski suradnik s papom sv. Ivanom Pavlom II. (tada još krakovskim nadbiskupom). Poznato je da je sv. Ivan Pavao II. na *Institut Catholique* u Parizu 1980. godine, kad je u gomili ugledao starijeg redovnika, prekinuo svoj govor i rekao: „Klanjam se pred paterom de Lubacom.“⁵ Zatim ga je 1983. godine uzdignuo u kardinala i time priznao de Lubacove „zasluge neumornog istraživača, duhovnog učitelja, odanog jezuita usred raznih poteškoća njegova života“, što nikad nije uzdrimalo njegovu ljubav prema Crkvi i vlastitoj redovničkoj zajednici.⁶ Henri de Lubac je svojim radom iza sebe ostavio vrlo velik opus teoloških radova. Njegov dragocjeni rad za Crkvu nastavlja se uz narastanje sve opširnijeg skupa tekstova u zbirci *Sources Chrétiennes*, koju je ustanovio, a koja danas broji 600 svezaka.

Spomenuti moramo i Josepha Ratzingera, zaslužnog papu Benedikta XVI., koji u svojoj autobiografiji govori ovako: „U jesen 1949. Alfred Läpple mi je darovao možda najznačajnije djelo Henrija de Lubaca *Katolicizam*, u majstorskome prijevodu Hansa Ursa von Balthasara. Ova mi je knjiga postala ključna lektira. Preko nje nisam samo zadobio nov i dublji odnos spram mišljenja otaca, nego i nov pogled na teologiju i vjeru općenito. Vjera je ovdje bila nutarnje promatranje i postala je za mene suvremena upravo kroz mišljenje otaca. U knjizi se osjećalo tiho sučeljavanje s liberalizmom i marksizmom, kao i dramatična borba francuskoga katolicizma za nov

³ Hans Urs von BALTHASAR, *Zu seinem Werk*, 43.

⁴ Anton ŠTRUKELJ, *Život iz punine vjere. Teologija kršćanskih staleža u Hansa Ursa von Balthasara* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2017.), 26.

⁵ Giovanni MARCHESI, S.I., „L’Influsso di Henri de Lubac su Hans Urs von Balthasar“, *Gregorianum* 78, 4 (1997.), 719-720.

⁶ Usp.: *L’Osservatore Romano*, 11.9.1991., 1, 4.

prodor vjere u duhovni život našega vremena. Lubac je svoje čitatelje vodio iz individualistički i moralistički skučena svijeta vjere u širinu mišljene vjere, življene u okružju društva i zajednice.⁷ I kakva učitelja vjere te Kristova svjedoka u Crkvi ima uz sebe papa Franjo kad su obojica redovnički sinovi sv. Ignacija Loyolskog!

Životna usmjerenost H. de Lubaca karakterizirana je francuskom riječju *effacé*, što znači izbrisan,⁸ nestajući u Kristovu pozadinu, kao Ivan Krstitelj: „On treba da raste, a ja da se umanjujem“ (Iv 3, 30). Papa Benedikt XVI. u svojoj knjizi *Isus iz Nazareta* piše: „Očišćenje – Crkva, pojedinac, uvijek su ga iznova potrebni: procesi očišćenja, toliko bolni koliko i potrebni, prožimaju čitavu povijest, prožimaju život ljudi koji su se posvetili Kristu. U ovim je očišćenjima uvijek prisutna tajna smrti i uskrsnuća. Vlastito čovjekovo veličanje, kao i veličanje institucija, mora biti odsječeno. Što je postalo odveć veliko, mora biti vraćeno u jednostavnost i siromaštvo samoga Gospodina. Samo po takvim procesima odumiranja ostaje i obnavlja se plodnost. [...] Očišćenje i plod su povezani. Samo ako prođemo kroz Božje očišćenje, možemo donijeti plod koji uvire u euharistijsku tajnu i tako vodi prema svadbi koja je za Boga svrha povijesti. Plod i ljubav idu zajedno. Istinski plod je ljubav, koja je prošla križ, Božja očišćenja.“⁹

Henri de Lubac u svojem radu *La foi chrétienne* o vjeri sjajno piše: „Vjeru vječno prate njezine sestre nada i ljubav. *Credendo in Deum ire*, što znači *Credendo deiligere*. Tko vjeruje bez nade i ljubavi, može vjerovati u Kristovo postojanje, ali ne vjeruje u njega. To vrijedi za đavle o kojima govori Jakovljeva poslanica: ‚vjeruju, i dršću‘ (Jak 2,19); jer Krista priznaju, ali ga ne ljube; oni sami ga proglašavaju, ali nije među njima i njima nije ništa zajedničko. Znači li to da je pokret koji vodi Bogu vjeri tuđ? Nikako. [...] Ne možemo reći, da đavli imaju vjeru. Vjera je akt isključivo onih koji vjeruju u Boga. [...] Vjera dolazi iz središta osobe, iz *srca*. Vjerovati znači dotaknuti srcem. Žena koja je dotaknula Isusovu odjeću napravila je to srcem jer je vjerovala. ‚Netko me je namjerno dotaknuo‘, kaže Gospodin; dotaknula me je, vjerovala je u mene [...] Gomila je pritiskala na njega, a vjera ga je dotaknula [...] Vjerujte u njega tako da ga dotaknete; dotaknite ga tako da ostanete u

⁷ Joseph RATZINGER, *Moj život. Autobiografija* (Split: Verbum, 2005.), 67-68.

⁸ Hans Urs von BALTHASAR, *Henri de Lubac, Sein organisches Lebenswerk* (Einsiedeln: Johannes Verlag, 1976.), 17.

⁹ Joseph RATZINGER – BENEDIKT XVI., *Isus iz Nazareta* (Split: Verbum, 2007.), 269-270, 271.

njemu; ostanite u njemu tako da se od njega nikad ne odvojite.“¹⁰

2. De Lubacova ljubav prema Crkvi

Prodornost de Lubacova razmišljanja seže u najvažnije rasprave o teološkim problemima. De Lubac je velik prije svega u svojoj ljubavi prema Crkvi. Tajnu Crkve prikazao je tako kako je na nju gledala živa tradicija koja se, započevši s apostolima i crkvenim ocima, neprestano nastavlja. U vrijeme relativizma i vjerskog neprepoznavanja kršćana u društvu hitno je potrebno razmisliti o izvoru naše civilizacije i kulture. Ući u školu otaca, znači učiti bolje upoznati Krista i čovjeka. Ta spoznaja najavljuje svem stvorenom da je samo Krist čovjekov Spasitelj.

Tekstovi Drugog vatikanskog sabora, osobito glavni tekstovi, duboko su prožeti teologijom crkvenih otaca na koju je uvijek iznova i potpuno uvjerljivo upućivao pogotovo Henri de Lubac. U ukupnoj povijesti spasenja, koja je istovremeno povijest Božjeg otkrivenja, vidi ta teologija na djelu onu veliku Kristovu tajnu koja obuhvaća „spasenje svega ljudskog roda“ (DV 14). „Crkva vjeruje, da se u njezinu Gospodinu i Učitelju nalazi ključ, središte i cilj sve ljudske povijesti“ (GS 10). „Crkva je u Kristu kao sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda,“ (LG 1), Crkva je „opći sakrament spasenja“ (LG 48; GS 45). „Svi su ljudi pozvani na ovo sjedinjenje s Kristom koji je svjetlo svijeta; od Njega potječemo, po Njemu živimo, k Njemu idemo“ (LG 3).¹¹

„Svi smo na putu u nebesko svetište, k liturgiji vječnosti. Božji narod je već sad ‚obredna zajednica‘. Riječ Crkva znači zajednica. Crkva nikad ne zaslužuje svoje ime kao tada kada se Božji narod skupi oko svojeg pastira u slavljenju euharistije. To je samo stanica velikog tijela, a na nevidljiv način prisutno je cijelo tijelo. Crkva je prisutna svuda i u svakom svojem dijelu: *in pluribus una, et in singulis per mysterium tota*. Svaki biskup je u jedinstvu sa svojim stadom: *sacerdoti suo plebs adhaerens, sacramentis caelestibus cohaerens*. Dakle, sam biskup je u miru i zajednici sa svom svojom braćom koja na drugim mjestima daruju isti i jedinstveni dar i spominju ga kao što i on spominje sve njih. Oni i on oblikuju zajedno biskupski zbor i svi su upravo tako ,u

¹⁰ Henri de LUBAC, *La foi chrétienne. Essai sur la structure du symbole des apôtres* (Pariz: Cerf, 2008.), 347-349.

¹¹ Anton STRLE, *Teologi za prihodnost. Izbrani spisi 4* (Ljubljana: Družina, 1998.), 185.

miru i zajednici' s rimskim biskupom, Petrovim nasljednikom, vidnom vezom jedinstva. Po njima su ujedinjeni svi vjernici. Svi ponizno mole Gospodina, ‚Gospodara mira i sloge‘ za svoju svetu i Katoličku Crkvu. Mole ga neka joj udijeli mir, brani ju, ujedinjuje i vodi po svem svijetu. To je početak misnog kanona, uvod u sveti trenutak kada se Crkva priprema na ostvarenje euharistije. Što se događa u svečanom zboru, u središtu svake biskupije, upravo tako s jednakom punoćom i učincima ponavlja se u najponiznijoj misi na selu ili u potpunoj tišini kod monaha u njegovoj pustinji. Nisu važne dimenzije ili ukrasi. Svaki duhovnik ima udio u biskupovoj moći posvećenja, primio je djelovanje istog ‚Duha‘ bez obzira na prostor u kojem daruje misu, posvuda je dio njegove »dragocjene duhovne krune«: to zadovoljava, sve ostalo slijedi. Kao što su samo jedna vjera i jedno krštenje, u svoj Crkvi je jedan sam Oltar. Ako je tamo veliki skup ili ako ministrant samo sebi pozvoni zvoncem, uvijek se radi o ‚darovanju zajednice‘. Posvuda se ostvaruje veliki zbor. Tkaju se veze jedinstva. Crkva je za slavlje darovanja posvuda prisutna u cijelosti. Ako Bog prihvati dar, ako usliši molitvu Crkve, onda euharistija ostvaruje Crkvu. Jest sakrament *quo in hoc tempore consociatur Ecclesia*. Dopunjuje djelo koje je započelo krštenjem. *Ex latere Christi dormientis in cruce sacramenta profluxerunt, quibus Ecclesia fabricatur*. Bili smo kršteni u jednom Duhu da bismo bili jedno Tijelo koje u svakom od svojih udova prima istu hranu i piće da ostane na životu i dopunjuje svoje zajedništvo. *Perficiamur in corpore*. Jer ‚samo je jedna euharistija‘. Zajedničko tijelo Crkve, *corpus christianorum*, sabrano je oko svojih viđenih pastira na ‚Gospodinovoj gozbi‘ i postaje u svoj stvarnosti Kristovo mistično tijelo. Crkva je zaista ‚*corpus Christi effecta*‘. Isus dolazi među svoje. Sam postaje njihova hrana i svatko tko postane jedno s njim, povezan je sa svima koji ga primaju kao on sam. Glava ujedinjuje tijelo. Tako je *mysterium fidei* na najodličniji način *mysterium Ecclesiae*.¹²

Henri de Lubac razmišlja o putujućoj Crkvi koja nosi na sebi bremena svih povijesnih razdoblja i svih naroda: ‚Zašto je Crkva stara? Zato što je stvorena prije svega drugoga, eto zašto je stara. Radi nje svijet bijaše stvoren. Zemaljska Crkva nije samo ‚predvorje‘ nebeske Crkve. Ona je poput Šatora saveza u pustinji, sučelice Salomonovu

¹² Usp.: Henri de LUBAC, *Méditation sur l'Église* (Pariz: Cerf, 2006.), 127-130. Kardinal Henri de Lubac u svojim knjigama navodi brojne izvore, također unutar samih napomena, koje ponegdje predstavljaju čak i više od polovine teksta na jednoj stranici. Zbog preglednosti navodim isključivo knjige Henrija de Lubaca.

hramu. Ona je s Domovinom u odnosu mistične analogije u kojoj valja vidjeti odsjaj duboke istovjetnosti. To je zapravo isti Grad koji se gradi na zemlji i koji već ima svoj temelj na nebu. Zemaljska je Crkva već Tijelo Kristovo, njegovo društveno i mistično Tijelo. To je jednodušan glas od svetog Pavla pa sve do enciklike *Mystici Corporis. Corpus Christi, quod est Ecclesia*. Grgur iz Nise će reći: ‚Ako netko gleda Crkvu, on uistinu gleda Krista.‘ Crkva koja živi i mučno napreduje u našem jadnom svijetu ista je ona Crkva koja će gledati Boga licem u lice. Na sliku Krista, svojeg Utemeljitelja i Glave, ona je istodobno glas i ispunjenje: u isto vrijeme vidljiva i nevidljiva, vremenita i vječna – kao što je istodobno supruga i udovica, grešnica i svetica. Crkva nije samo društvo, snažno hijerarhizirano i disciplinirano, u kojemu bi trebalo podržavati božansko podrijetlo i ojačati organiziranost protiv poricanja i pobuna. Ako je Krist Božji sakrament, Crkva je Kristov sakrament, ona ga predstavlja, u skladu sa svom drevnom snagom tog naziva: ona nam ga zbiljski uprisutnjuje. Ne nasljeđuje ona samo njegovo djelo, već ga nastavlja. *Corpus Christi Ecclesia est, quae vinculo stringitur caritatis*. To znači osuditi sebe na propast čim se odcijepimo od Stabla života: ‚Ako se ud odvoji od Cjeline, prestaje živjeti.‘¹³

3. Kristocentričnost Crkve

De Lubac u svojem razmišljanju o Crkvi na čudesan način opisuje kristocentričnu tajnu Crkve. Njegov potpun nadzor nad velikom tradicijom tisućljeća zvuči kao sviranje na orguljama s nepreglednim brojem registara: ‚To se možemo usuditi reći: ako Crkva ne bi bila to što kaže da jest, ako ne bi živjela u suštini iz vjere u Isusa Krista, iz vjere koju je Šimun Petar objavio na putu do Cezareje Filipove, odbili bi se od nje i inače, a ne samo što bi bili njom ljudski razočarani. Naime sva njezina čovječja dobra djela koja se odnose na njezinu tradiciju i sva njezina obećanja u vezi s budućnosti ne bi mogla nadomjestiti strahovitu prazninu u središtu njezina srca. Sve to [...] bilo bi samo blještavi plašt preko prevare a nada koja je položena u naše srce bila bi samo laž. ‚U tom slučaju bili bismo najbjedniji od svih ljudi‘ (usp.: 1 Kor 15,14-19). Ako njezino bogatstvo nije Isus Krist, onda je Crkva bijedna. Neplodna je ako u njoj ne cvjeta duh Isusa Krista. Njezine zidine raspadaju se ako njezin arhitekt više nije Isus Krist i ako Sveti Duh više nije malter za živo kamenje iz kojeg je sagrađena. Nelijepa je

¹³ Usp.: Henri de LUBAC, *Katoličanstvo* (Rijeka: Ex Libris, 2010.), 82-91.

ako ne odražava jedinstvenu ljepotu lica Isusa Krista i ako nije takvo stablo koje ima svoje korijenje u mucu Isusa Krista. Znanost kojom se odlikuje je lažna i pogrešna je mudrost kojom se krasi ako obje nemaju svoj sažetak u Kristu. Crkva nas drži u tmimi smrti, ako njezina svjetlost nije rasvijetljena svjetlost koja u cijelosti proizlazi iz Isusa Krista. Laž je sve njezino učenje ako ne propovijeda istinu koja je Isus Krist. Tašt je njezin stas ako tu slavu ne postavlja u poniznost Isusa Krista. Čak nam je i njezino ime strano ako nas odmah ne sjeti na jedino ime koje je ljudima dano zbog njihova spasenja (Dj 4,12). Crkva nama nije ništa ako nije za nas sakrament, učinkovita oznaka Isusa Krista.¹⁴

Životu iz vjere pristupamo iz molitve. *Lex orandi* utemeljuje *lex credendi*, oboje pa *lex vivendi*. A molitva je borba. Molitvi pristupamo tako kao da idemo u rat. U molitvi smo „okruženi tolikim oblakom svjedoka“ (Heb 12,1). Podržava nas molitva Crkve. Najbolji uzor molitve je svakako Isusova molitva. „Isus moli za nebesku stvarnost, za dolazak Božjeg kraljevstva, ali i za stvari koje su posve blizu, za najmanje, stvari koje se naizgled podrazumijevaju, za svakidašnji kruh, za život, za spas iz ruku neprijatelja, za to da bi nas mimoišao taj kalež patnje.“ Sve te molbe nose nesalomljivo ufanje: „Ja sam znao da me svagda uslišavaš“ (Iv 11,42). Pred Gospodinovim obličjem moguće je izlijevati svoje srce poput vode (Tuž 2,19). Oca se može ganuti i nagnuti; moguće ga je dovesti do toga da mu je čega žao – Oče smiluj se; tako Isus pozna svojeg Oca već iz povijesti svojeg naroda. Katoličanstvo, usredotočeno u molitvi i svetoj misi, vlastita je slika Crkve koja je uvijek u opasnosti da ju izopači grijeh jer to što je grešno izaziva pukotine u tome što je katoličko. S druge strane, katoličko dolazi od Boga namijenjeno za obnovu Adama i zajedništva čovječanstva u Kristu. Nevidljivo središte Crkve je Krist, glava tijela i mladoženja, novi Adam. U njemu je Crkva katolička, i to je već u cijelosti; u cijelosti koja silazi s križa. Vidno i duhovno središte tog zajedništva nasljednik je apostola Petra.¹⁵

4. Križ i humanizam

„Crkva je stablo koje ima svoje korijenje u mucu Isusa Krista.“ Tu rečenicu de Lubac posuđuje od sv. Augustina. Zajedno s Drugim vatikanskim koncilom u teologiji i propovijedanju došlo je do snažnog

¹⁴ Henri de LUBAC, *Méditation sur l'Église* (Pariz: Cerf, 2006.), 188-189.

¹⁵ Janez FERKOLJ, *Prenova iz izvira. Kardinal Henri de Lubac kot interpret cerkvenih očetov in živega izročila* (Ljubljana: 2016.), 159-160.

naglašavanja uskrсне tajne, posebno aspekta uskrснуća koji je bio prije više puta skriven u njezinoj spasiteljskoj važnosti. No, njihalo se je ponegdje previše nagnulo u drugu krajnost. Neki su počeli vidik uskrснуća, uskrсне tajne, tako postavljati u prvi plan da je zatim došao previše u sjenu onaj smisao koji za spasenje i otkrivenje predstavlja Kristova smrt na križu.

Henri de Lubac nas upozorava na značenje kršćanstva i povezanosti s Kristom, za pravi pristup pitanjima ljudskog života: „Kojim god područjem kršćanina vodilo njegovo razmišljanje, on će se vazda vraćati, kao da ga privlači neka prirodna sila, razmatranju križa. Sav je misterij uskrснуća, ali također i misterij smrti. Jedno ne ide bez drugoga, a izražava ih jedna riječ: Pasha. Pasha znači prelazak. Alkemija je to cijelog bića, posvemašnje razdvajanje od sebe i nitko si ne može polaskati da će mu izbjeći. Negacija je to svih naravnih vrijednosti u njihovu naravnom bitku, odreknuće čak od onoga čime je pojedinac premašio sebe. Koliko god bila autentična i čista vizija jedinstva koja nadahnjuje i usmjeruje čovjekovo djelovanje, ona se dakle treba najprije ugasiti da bi postala zbiljom. Treba je prekriti velika sjena križa, a čovječanstvo će se okupiti samo onda kad ne prihvati da samo sebi bude ciljem. Zar čovjek zapravo u biti ne želi i ne voli čovječanstvo istom naravnom sklonošću kojom on sebe želi i ljubi? A Bog je u biti Onaj koji ne dopušta diobe, Onaj kojeg jedino treba ljubiti, pod prijetnjom da Ga uopće ne ljubimo. Pa ako je istina da u konačnici nećemo ljubiti čovječanstvo radi njega samoga, i to još sebičnom ljubavlju, osim ako ga budemo ljubili u Bogu kojeg jedino ljubimo, ta se istina ne pojavljuje najprije na tako konkretan i očit način da bi izostavila zbilju žrtve. Humanizam nije sam po sebi kršćanski. Kršćanski humanizam treba biti obraćen humanizam. Ni iz jedne se naravne ljubavi olako ne prelazi u nadnaravnu ljubav. Trebamo biti izgubljeni da bismo se našli. Duhovna je to dijalektika čija se strogost nameće čovječanstvu i pojedincu, to jest mojoj ljubavi prema čovjeku i prema ljudima jednako kao mojoj ljubavi prema sebi. Zakon je to izlaska i zakon ekstaze [...] Ako se nitko ne treba izdvojiti iz čovječanstva, cijelo čovječanstvo treba umrijeti sebi samom u svakome svom članu kako bi preobraženo živjelo u Bogu. Nema konačnog bratstva izvan zajedničkog klanjanja. *Gloria Dei, vivens homo*. No, čovjek može pristupiti Životu samo preko *Soli Deo gloria*, u jedino mogućem cjelovitu društvu. Takva je sveopća Pasha koja priprema Grad Božji.

Po Kristu koji umire na križu čovječanstvo, koje on u cijelosti nosi u sebi, odriče se sebe i umire. Međutim, taj je misterij još dublji. Onaj koji je u sebi nosio sve ljude, bijaše ostavljen od svih. Univerzalni Čovjek umire sam. Punina je to *kenoze* i savršenstvo žrtve! Da bi se uspostavilo jedinstvo, bila je potrebna ta napuštenost – sve do toga da ga je i Otac napustio. Misterij osamljenosti i misterij teške boli jedini je djelotvoran znak okupljanja i jedinstva. Sveti je to mač koji razdvaja dušu od duha, ali samo zato kako bi omogućio prodor Univerzalnog Života: ‚O Ti koji si sam među osamljenima i sav među svima!‘ Sv. Irenej kaže: ‚Po drvu križa, djelo Božje Riječi postalo je očito svima: njezine su se ruke raskrilile kako bi okupile sve ljude. Dvije su raskriljene ruke, jer postoje dva naroda raspršena po svoj zemlji. U središtu je jedna Glava, jer je samo jedan Bog nad svima, posred svih i u svima.‘¹⁶

5. Zajedništvo Crkve

Jedno je djelo Božje i djelo Kristovo. Bilo da je riječ o vojujućoj, trpećoj ili proslavljenoj Crkvi, u tim različitim stanjima postoji ipak samo jedna Crkva. Nikad dakle nećemo biti dovoljno svjesni. Premda od mnogih svojih starih prethodnika bolje razlikujemo gledište iz vremena i gledište iz vječnosti, nećemo podleći kušnji da izabranicima išta oduzmemo od njihova bitnoga blaženstva. Međutim, ako zauzmemo, kao što to i treba, vremenito gledište, koje je ovdje na zemlji naše gledište, zar ne treba reći kako jedincata Crkva ostaje nedovršena sve do posljednjeg dana? Bossuet veli: ‚Isus će Krist biti cjelovit tek onda kad broj svetih bude popunjen. Vazda svoj pogled zadržimo na tome dovršenju djela Božjega.‘¹⁷

‚Kršćaninov poziv ne može biti bijeg već suradnja. Riječ je o tome da on s Bogom i ljudima radi na djelu Božjem u svijetu i u čovječanstvu. Cilj je jedinstven: samo pod uvjetom da sa svima teži k tomu cilju, umjesto da igra svoju sebičnu igru, on može imati udjela u konačnoj pobjedi, može naći mjesto u zajedničkom spasenju: *in redemptione communi*. U gradu izabranih nema mjesta ‚profiterima‘. Odatle proizlazi kršćaninova odgovornost za braću ‚nevjernike‘. Svaka je milost *gratia gratis data*, to jest, prema drevnom smislu tog izričaja, dana radi drugih. Milost katoliciteta nije nam dana radi nas samih, već radi onih koji je nemaju, kao što je milost kontemplativnog života, što

¹⁶ Usp.: Henri de LUBAC, *Katoličanstvo* (Rijeka: Ex Libris, 2010.), 342-344.

¹⁷ Usp.: Henri de LUBAC, *Katoličanstvo*, 139.

je sv. Terezija tako dobro shvatila, dana izabranim dušama radi onih koji se muče u naporima aktivnog života. Vjernost toj milosti, po kojoj smo članovi Crkve, ište dakle od nas dvoje: sudjelovanje u kolektivnom spasenju svijeta, pri čemu će svatko, prema vlastitu pozivu, sudjelovati u podizanju velikog Zdanja, kojemu smo istodobno i zidari i kamenje; istodobno sudjelovanje ukupnim svojim kršćanskim životom u pojedinačnom spasenju onih koji prividno ostaju ‚nevjernici‘. Te se dvije dužnosti dopunjuju, dva su to načina, ako se tako može reći, dozrijevanja Otkupljenja.“¹⁸

„Ako se drži, da svemu unatoč izričaj ‚izvan Crkve nema spasenja‘ tvrdo zvuči, ništa nas ne sprječava da toj formulaciji damo pozitivan oblik pa da kažemo, obraćajući se tako svakom čovjeku dobre volje: ‚po Crkvi ste, i to jedino po Crkvi spašeni‘, a ne ‚izvan Crkve ste osuđeni na propast‘. Jer, spasenje će čovječanstva doći po Crkvi, ono njome započinje. Način će se tog spasenja, dakako, sasvim razlikovati ovisno o tome je li vjernik na svom putu susreo Crkvu ili nije. U drugom slučaju, za nj je jedini uvjet da već bude katolik anticipacijom, budući da je Crkva ‚naravno mjesto‘ prema kojem poučljiva duša spontano teži milosnim poticajima. Tada je dovoljno ono ‚manje‘ - da se posljednji put poslužimo tim izrazom - i to ne samo zbog njega samoga, njegovom vlastitom vrijednošću, već ukoliko ono teži k ‚višem‘, ukoliko je ono spremno izgubiti se u tome ‚višem‘ čim se uklone vanjske prepreke koje su ga prikrivale. Sasvim je drukčiji slučaj nevjernika koji se suočio licem u lice s Crkvom - samo ako mu je ona predstavljena u svome pravom liku. Tada je on strogo obvezan da joj zbiljski pristupi. Naime, ako je on logikom svojeg suglasja s milošću za tim već težio u skrovitosti, on bi sada lagao sam sebi ako se ne bi odazvao njezinu zovu. Oni dakle koji ne znaju za Crkvu po njoj se spašavaju na taj način da su obvezni čak joj izvana pripadati čim je upoznaju. I zaista, zar u svakome od šest svjetskih razdoblja Židovi i Pogani nisu istom vodom punili posude čovječanstva, onom vodom koju će jednog dana Krist pretvoriti u vino? I Židovi i Pogani odnosili su se prema istom Kristu, iščekivali su istog Krista i nagovještavali istog Krista, poglavito svojom patnjom koja nikada ne pošteđuje pravednika. Svi su na taj način pripremali sveopću Crkvu, koja sada ne oklijeva da u njima prepozna svoje udove. Židovi i Pogani, čak i kad su živjeli prije vidljivoga Kristova dolaska, spašeni po Kristu, a ne samo Riječju. Stoga, pošto su živjeli prije dolaska vidljive Crkve među njih, može se reći da oni ipak nisu

¹⁸ Henri de LUBAC, *Katoličanstvo*, 231.

spašeni nekom duhovnom i izvanvremenskom pripadnošću ‚duši‘ Crkve, već učinkom veoma zbiljske povezanosti s njezinim „tijelom“, premda je ta veza neizravna i najčešće skrivena.“¹⁹

U Isusu se dogodilo čudo združivanja, jedinstva božanskoga i ljudskoga. Bog se utjelovio, ali to se utjelovljenje ne smije shvaćati tako da se čovjek uzdigao Bogu svojim silama i svojim sposobnostima. To ne bi bio nekakav titanizam i nekakav kršćanski heroizam. Novost kršćanstva jest ‚milost na milost‘, preobilna milost Božjega silaska k nama. Bog nije čekao da mi dođemo k njemu, nego je sam došao k nama. Bog je tako ljubio ovaj svijet da je poslao svojega Sina da se u Isusu Kristu združio s ljudskim, a po ljudskom s cijelim svijetom. Kako nam pokazuje pripovijest o našim praroditeljima, postoji u nama ljudima stalna grešna potreba da Boga potisnemo što dalje iz svojega života, samo kako bismo mogli voditi život neovisan o Bogu. Zato su danas tako popularni agnosticizmi znak da se čovjeka Bog uopće ne tiče. I još se to potiskivanje Boga iz vlastitoga života i takav zaborav Boga proglašava poniznošću razuma i srca. Ljubav nije agnostička, ljubav žudi za prisutnošću, ljubav se raduje prisutnosti ljubljenoga. Budući da je Bog ljubav, on je od vječnosti žudio za prisutnošću s nama, od vječnosti se radovao našoj prisutnosti.

6. *Evangelium nuntiandi*

Evandjelje u kojem žari pobjednički Kristov križ ustrajno zove k veselju te životnom zanosu u propovijedanju evandjelja. Kad su učenici vidjeli Uskrsloga, „obradovaše se“ (Iv 20,20). Knjiga Djela apostolskih pripovijeda da su prvi kršćani „u radosti i prostodušnosti srca zajednički uzimali hranu“ (Dj 2,46). Učenici su bili čak i usred proganjanja „puni radosti i Duha Svetoga“ (Dj 13,52). Zašto ne bi uvijek ponovo ulazili u veletok veselja i hrabrosti u propovijedanju spasenja čitavog čovječanstva?

Katolik živi stvarno univerzalno, u Crkvi se susreće sa svim vidovima ljudskoga roda u povijesti, sadašnjosti i budućnosti. Na neki način dotiče sve religije, sve kulture, sve narode, ali u Isusu Kristu. U tom smislu Katolička Crkva, kao Kristovo Tijelo, jest istinska čuvarica svega ljudskoga. Ona je istinska pomiriteljica ljudskoga roda, donosi mir među narode jer su u njoj svi narodi već pomireni. Katolik ne živi samo za sebe, nego stvarno i vidljivo sa svim ljudima i vidljivo za sve

¹⁹ Usp.: Henri de LUBAC, *Katoličanstvo*, 229-230.

ljude. No, čovjekova sebičnost protivi se Crkvi kao Kristovu Tijelu. Tako čovjek želi Isusa Krista bez njegova Tijela, bez Crkve. Tada čovjek Krista prihvaća bestjelesno, isključivo razumski i intelektualno. Ne dopušta da Krist zahvati njegovo tijelo, srce, osobu. Takvi intelektualni, kulturni vjernici nisu u Kristu i s Kristom. Danas mnogi žele živjeti vjeru bez drugih, bez Crkve. Lako je govoriti i pisati o Kristu iz sigurnosti svojega stana, lako je biti aktivist u ime Krista, organizirati prosvjede i mitinge. Ili, lako je biti klerikalac, zavući se u župne i biskupske dvorove, prpošno uživati i oholo se ponositi kleričkim povlasticama bez ljubavi prema konkretnom Tijelu, župi, biskupiji, prema konkretnim udovima toga istog Tijela. Kristova se ljubav očituje u njegovu Tijelu, Crkvi: da se živi s Tijelom, s Crkvom, da se slavi sveta misa, da se moli na koljenima u crkvi, da se nosi i podnosi subraću i susestre.²⁰

Želja sv. pape Pavla VI. bila je da se Crkvu predstavi kao pravu, povijesnu stvarnost, kao subjekt koji u povijesti djeluje i mijenja se. Crkva se je u novom vijeku uvijek smatrala takvim subjektom koji se razlikuje od drugih povijesnih subjekata, npr. države. Crkva kao zajednica nastavlja pozvanost Izraela. Njime se izražava da je Crkva s vidika povijesti spasenja još uvijek na putu do ostvarenja Božjeg kraljevstva. Svaka nevjera Božjem liku koju čovjek nosi u sebi znači prekid s Bogom i otkidanje ljudske jedinke. Udaljavanje od Crkve posljedica je zatamnjenja Crkve kao predmeta vjere (*Credo Ecclesiam*). Kršćanstvo je potrebno vidjeti kao zajednicu koja stupa na mjesto individualističkog ili pukog institucionalnog načina mišljenja. S toga se gledišta tridesetih godina kod Henrija de Lubaca za Crkvu probio naziv sakrament. Lubac je bio duboko uznemiren otpadom od vjere koji se više nije događao u znaku agnostičke filozofije, nego u ime humanizma, u ime trpećega čovječanstva, u ime čovječanstva koje je zajednica i zahtijeva služenje svih. Na početak svoje knjige *Katoličanstvo* stavio je citat iz Jeana Gionoa koji je za njega postao najtjeskobnija kritika kršćanskoga puta: „Da sam našao radost? Ah ne, samo svoju radost! A to je nešto strahovito drugačije. Isusova radost može biti osobna. Ona može pripadati samo jednom čovjeku i on je spašen. On je u miru, on je u radosti, za sada i zauvijek, ali sam... Kada bijeda pokuca na moja vrata, ne mogu se umiriti šaptanjima genija. Moja će radost biti trajna samo kada postane radost svih. Ne mogu kroz bitke koračati s ružom u ruci.“ Predodžba kršćanstva u kojemu je jedino moja duša na kocki, u kojemu se bavim samo svojom pravednošću pred Bogom,

²⁰ Usp.: Ivica RAGUŽ, *Katolicizam* (Đakovo: vlastita naklada, 2017.), 21-23.

svojom posvećujućom milošću, svojim dolaskom u nebo, za Lubaca je ona karikatura kršćanstva koja je omogućila uspon ateizma u 19. i 20. stoljeću. Za Lubaca je nepobitno da je kršćanstvo po svojoj biti misterij ujedinjenja. Bit istočnoga grijeha je rastrganost, raspadanje u individualnost, koja poznaje samo samu sebe; bit otkupljenja je povezivanje razlomljene slike Boga, ujedinjenje čovječanstva po jednome i u jednome koji predstavlja sve i u kojemu, po riječima svetoga Pavla (Gal 3,28), svi trebaju postati jedan jedini: Isus Krist. Odatle je Lubacu riječ „katolicizam“ postala riječ vodilja čitava njegova teološkog mišljenja: biti kršćanin znači biti katolički, znači biti na putu prema sveobuhvatnu jedinstvu. Ujedinjenje je otkupljenje jer ono je ostvarenje nade podudarnosti s Bogom, s Tro-Jedinim; ali, prema tomu, jedinstvo s njime je navezano na naše vlastito jedinstvo i događa se po njemu. Upravo kada se navješćuje i živi najdublja bit kršćanskoga, pokazuje se da je ono odgovor na humanistički ateizam i protuteža njegovoj sili – onome humanizmu koji traži ujedinjenje čovječanstva. Samo ako se to ima pred očima, može se ispravno shvatiti i nakanu Drugoga vatikanskoga sabora koji se sa svim svojim govorima o Crkvi kreće upravo u smjeru de Lubacova mišljenja. Saboru nije bilo stalo do sebe – ogledavanja Crkve, do pukoga unutarnjeg promatranja, nego do otkrića Crkve kao sakramenta, kao znaka i oruđa jedinstva. Lubac je 1938. otvorio vrata novome pogledu: „Ako se Krista može nazvati sakramentom Boga, onda je Crkva za nas sakrament Krista, ona ga predstavlja u čitavoj izvornoj snazi riječi: ona nam daruje njegovu istinsku prisutnost [...] Katolik nije samo objekt jedne moći, nego i ud jednoga tijela. Cilj je njegove pravne ovisnosti o ovoj moći njegovo uvrštenje u ovo tijelo. Stoga njegovo podlaganje nije napuštanje sama sebe. On nema samo dužnost slušati zapovijedi i pokoravati se savjetima: on mora, štoviše, uzeti udjela u jednome tijelu, ući u jedan stav [...]“ Sakrament je kršćanski način svetkovanja, osposobljenje za radost koja dolazi iz zajednice i ovlasti koju ona u sebi čuva. Crkva nije vanjska organizacija vjere, nego je po svojoj biti bogoslužna zajednica; ona je najviše Crkva kada slavi liturgiju i uprisutnjuje otkupljujuću ljubav Isusa Krista koja ljude iz ljubavi oslobađa njihove osamljenosti, privodi ih jedne k drugima, vodeći ih k Bogu. Crkva je *communio*, ona je Božje komuniciranje s ljudima u Kristu, a stoga i ljudi međusobno, to je tako sakrament, znak i oruđe spasenja. Crkva je slavljenje euharistije, euharistija je Crkva; to dvoje ne stoji jedno pokraj drugoga, nego je isto; odatle proizlazi sve drugo. Euharistija je *sacramentum Christi* i budući

da je Crkva *eucharistia*, ona je i *sacramentum* kojemu se pribrajaju svi drugi sakramenti. Crkva po sebi nije narod, nego izvanjski krajnje heterogeno društvo. Nenarod može postati narod samo po onomu koji ga ujedinjuje odozgo i iznutra: po zajedništvu s Kristom. Bez toga kristološkog posredovanja označavanje je Crkve kao Božjega naroda drskost, ako ne i hula. Stoga nam i danas pripada zadaća da se iznova pokaže značenje sakramentalnoga obilježja Crkve i da se tako ponovno otvori pogled za ujedinjenje s Bogom, koje je uvjet jedinstva i slobode ljudi.²¹

Kada navješćujemo Krista, ne možemo mimo konačnog suda. „Govor o konačnom sudu ne znači objašnjavanje o tome što će se dogoditi nakon smrti, već razbuđivanje gorljivosti u vjernicima da bi živjeli iz Krista i po Kristu te time sebi željeli vječni život. Ne da bi bježali od siromaštva ovog svijeta, nego da bi se odazvali Božjoj volji. Da bi sve priveli Kristu, utjelovljenoj Riječi, i tajni Svetog Trojstva, potreban je naporan rad duhovnog produbljanja. Bez toga može svako obraćanje ostati samo mit.“²²

Zato vjera od nas zahtijeva da se pred svetom euharistijom ponašamo svjesni da smo pred samim Kristom. Njegova prisutnost daje pomoć koja snažno prelazi simbolizam. Euharistija je tajna prisutnost po kojoj se na odličan način ispunjava Isusovo obećanje da će ostati s nama do kraja svijeta.

Zaključak

Sve što je zapisao veliki francuski teolog Henri de Lubac u stoljeću dvaju svjetskih ratova, dugo se činilo novošću koju treba izbjegavati te ju osuđivati, iako izraz *nova teologija* nikad nije bio njegova zamisao. Njegova osobna poniznost, skromnost i radišnost privede su ga k crkvenim ocima i drugim učenjacima koji su u povijesti Crkve najbolje shvatili ljepotu, svetost i vječitu novost Boga. Ako se čovjek želi naći, mora vidjeti dalje nego što obično vidi. Ali ni pojedinac, ni ljudski rod, niti ijedna prirodna zajednica ne može naći ravnotežu mira bez zadržavanja svojeg pogleda iznad svojega zemaljskog obzorja

²¹ Joseph RATZINGER - BENEDIKT XVI., *Teološki nauk o principima. Elementi fundamentalne teologije* (Rijeka: Ex Libris, 2010.), 53-61.

²² Usp.: Éric de MOULINS-BEAUFORT, „Parler des fins dernières – Les réflexions du Père Henri de Lubac“, *Revue catholique internationale Communio* 43/6 (2018.): 141-142.

i bez vjernosti Božjem pozivu. Čovjek mora neprestano prevladavati samog sebe i sve trajno. Čovjek, naime, ne može naći samog sebe ako se ne izgubi. Na svakom životnom stupnju čašćenje Boga, adoracija.

HENRI DE LUBAC – A WITNESS OF CHRIST AND THE CHURCH

Summary:

This article, with the title Henri de Lubac – A witness of Christ and the Church, concentrates on the theology of Cardinal Henri de Lubac. The reader is invited to consider his attendance on Christ and his mystical body – the Church. De Lubac's is a great testimony of love for the Church, despite the suffering that he quietly lived. The Church is continuously reborn and renewed in the sacrifice of the Eucharist, which is the basis of her communion and the source of holiness. Finis omnium Ecclesia: the Church is as great as the Divine plan of creation; it is the inner basis of that plan. Therefore we realize the meaning of faith in God for an appropriate understanding of the Church and the mission of Christians within it.

Keywords: Henri de Lubac, Christ, Church, Catholicism, prayer, cross, sacraments.

Translated by: Antun Ferkolj and Kevin Sullivan